

מבחן בגרות לצבא

יציאת צה"ל מלבנון חייבת להיות מעצלת להפקת לקחים מהעימות המוגבל שהוא ניהל שם, שכן העימותים הבאים - אם וכאשר יפרצו - יהיו קרוב לוודאי במתכונת דומה. המידה שבה צה"ל יאמץ את תרבות השאלה ביחס לניסיונו בלבנון וטיב השאלות שיעלו לדיון בסוגיה זו יהיו מבחן בגרות לצבא

התגלו כמוסד הפחות גמיש מכול - דבר שפגע בתפקודם³. מדובר במשימה לא קלה בהתחשב בעובדה שכבר נרמזה לעיל, שצבאות אינם אוהבים לנבור בכישלונותיהם. מסיבה זאת העיסוק בלקחי לבנון יהיה ההוכחה המובהקת ביותר שתרבות השאלה היא חלק בלתי נפרד מצה"ל, וכי הצבא הוא באמת ארגון לומד ולא רק משלם מס שפתיים למושג זה. תרבות השאלה מחייבת עוז רוח, שכן היא כרוכה ביכולתנו לבקר את עצמנו, באומץ לשאול שאלות נוקבות ובנכונותנו שלא לקדש כל החלטה שקיבלנו ומעשה שעשינו ולפתוח את עצמנו לדעות אחרות. העובדה היא שבעימות נמוך עצימות דווקא הצד החלש מייטיב בדרך-כלל להיות ארגון לומד, שכן כישלוננו בתחום זה משמעו תבוסה ודאית. מרחב הטעות הנתון לצד הנחות הוא צר, שכן אין באפשרותו לתקן את טעויותיו באמצעות תוספת כוח. אחת התשובות למגבלה זו היא התניית פעולתו בידיעה מוקדמת באמצעות תהליך של למידה, שתוצאתו היא צמצום אי-הוודאויות והקטנת

סביר להניח שגם העימותים הבאים שבהם יהיה צה"ל מעורב יהיו מוגבלים, והוא ייטיב לעשות אם יתכונן אליהם על סמך ניסיונו העשיר בלבנון. כדי לעשות זאת עליו בראש ובראשונה לפתח לעצמו תורת לחימה לעימות מוגבל, שבה יוכל להביא לידי ביטוי לא רק לקחים מלבנון, אלא גם מהאינתיפאדה². לדל הארט בספרו "מחשבת על המלחמה"

העימות בין כוחות ששוררת ביניהם אסימטריה מובהקת הוא בעיקר התמודדות בתחום הכושר ללמוד

כותב ש"הפילוסופים והמדענים כאחד הוכיחו שיכולת ההסתגלות היא סוד הקיום. אולם ההיסטוריה היא רשימת מקרים שלא נעשו בהם שינויים במועד הנכון. ומסתבר שהצבאות, שעקב המשימה המוטלת עליהם היו צריכים להיות המוסד בעל יכולת ההסתגלות הגבוהה ביותר,

אל"ם (מיל') שמואל (סמו) ניר

ב-21 באפריל 1985 החליטה ממשלת ישראל כי יש להסיג את צה"ל לגבול הבינלאומי עם לבנון, אך חלפו 15 שנים עד שניתנה הוראה להוציא החלטה זו אל הפועל. במהלך אותן 15 שנים ניהל צה"ל בלבנון עימות מוגבל (עימות בעצימות נמוכה) שבו איבד מאות חיילים. היה זה עימות מוגבל, שבו נטו יחסי העוצמה באופן מובהק לטובת צה"ל, אך למרות זאת הוא התקשה לממש את יתרונו. אחת הסיבות לחוסר הצלחתו של צה"ל היא האסטרטגיה שנקט אויבו המרכזי בלבנון - החיזבאללה - אסטרטגיה שלא איפשרה לצה"ל להביא את עוצמתו לידי ביטוי¹.

עתה, משיצא צה"ל מלבנון, גדול הפיתוי להדחיק את המלחמה הזאת, שלא הנחילה לצה"ל תהילה רבה, ואשר הייתה מאוד לא פופולרית בקרב הציבור - כפי שצבא ארה"ב הדחיק את המלחמה בווייטנאם. אולם זו תהיה טעות חמורה, שכן

איש מודיעין

טבלה השוואתית: מאפייני המלחמה הכוללת לעומת מאפייני של העימות נמוך העצימות

המאפיינים	המלחמה	העימות המוגבל
האסטרטגיה	הכרעה צבאית באמצעים צבאיים מובהקים	התשה, הכרעה תודעתית של החברה תוך הסתייעות באמצעים צבאיים
מבנה זירת העימות	מתוחם, סדור	אמורפי, משתנה
סוגי הלוחמה	הומוגניים - בעיקרם פגיעה פיזית	הטרוגניים - בעיקרם פגיעה נפשית בסיוע פגיעה פיזית
מצב יחסי הכוחות הבסיסי	מאוזן יחסית	בלתי מאוזן במובהק
הקרקע	המטרה	האמצעי
סדר הכוחות הפועלים בו זמנית	שימוש במירב היכולת הצבאית בזמן קצר	שימוש לשיעורין ביכולת הצבאית על פני זמן ארוך
אופן ההכרעה	תמרון לנוכחות בעוצמה יתרה בזמן ובמרחב קונקרטיים	תמרון הדעת להטלת ספק ולתחושת אי-ודאות רציפה
אופי הלוחמה	גלוי, על פני הקרקע	סמוי, מתחת לפני הקרקע
מעשה הלחימה העיקרי	התנגשות פיזית ביחסי כוחות עדיפים	מפגש פיזי בהפתעה, ביתרון מודיעיני
אופי היעדים	עיקרם גשמי, ומיעוטם תודעתי	עיקרם תודעתי, ומיעוטם גשמי
זמן משוב למהלכי הלחימה	קצר, קל לזיהוי ולכימות למשמעויות אופרטיביות	לאחר זמן רב, קשה לזיהוי ולכימות למשמעויות אופרטיביות
הזמן	תחום, יחסית	נזיל
למידה ויישומה	בעיקרה טרם עימות	בעיקרה במהלך עימות

מאפייני הייחודיים של העימות נמוך העצימות (ראו טבלה).
סיום הפרק הלבנוני צריך לשמש לנו כמשענת, שבאמצעותה ניתן לבצע קפיצת דרך לפיתוח תפיסה מעודכנת של עימות מוגבל, אך זאת בתנאי שיהיה לנו העוז לממש את עקרון השאלה.⁴

הערות

1. סא"ל א', "מלחמה אסימטרית", מערכות 371, יולי 2000, עמ' 10-23.
2. ראו את מאמרם של אליים אפי עידן ושל סרן מאיה פקר-רינת, "הגבלת הכוח הצבאי באיו"ש בתקופת ההסכמים", המתפרסם בגיליון הנוכחי של מערכות.
3. לידל הארט, מחשבות על המלחמה, מערכות, 1989, עמ' 42.
4. ניר שמואל, "הלחימה בזירת לבנון כעימות בין כוחות לא מאוזנים", דקדוק מס' 1, מארס 1999, אג"מ-תה"ד.

ולכל החילות שהשתתפו בלחימה בלבנון.

- **הלמידה** – כיצד למדנו במהלך שהותנו בלבנון? האם הייתה הלמידה אפקטיבית? האם יש להכניס שינויים בתהליכי הלמידה הנוכחיים, כך שיתאימו לטבעו של העימות המוגבל?
- **ההכשרה** – כיצד הכשרנו את הכוחות? האם הייתה ההכשרה אפקטיבית? האם יש מקום להכניס שינויים במערך ההכשרה כדי להתאימו טוב יותר לאופיו של העימות?
- **מיצוי הכוח** – האם מיצה צה"ל את כוחו בלבנון? שאלה זו מחייבת לבחון סוגיות כגון תפיסת ההפעלה וטיב הפיקוד והשליטה, אך גם סוגיות החורגות מצה"ל עצמו, כגון מדיניות הפעלת הכוח, ובכלל זה קשרי הגומלין עם הדרג המדיני.
- **המודיעין** – כיצד תיפקד המודיעין – הן של צה"ל והן של אויביו – במלחמה בלבנון? שאלות אלה תיבחנה על רקע הניסיון המבצעי בלבנון ובפיקוד המרכז ומוך

הסיכונים.

מכאן שהלמידה – ובכלל זה הפקת הלקחים והכושר ליישם במהירות – היא סם חיים לצד הנחות בעימות אסימטרי. ניתן לומר כי העימות בין כוחות ששוררת ביניהם אסימטרייה מובהקת הוא בעיקר התמודדות בתחום הכושר ללמוד.

לא ניתן ללמוד בלי לשאול את השאלות הנכונות, ולכן עלינו לתת חסינות לזכות השאלה בכל תחום ולכל דרג בשל חשיבותה של הלמידה בתחום הצבאי בכלל ובעימות המוגבל בפרט אפשר שכדאי היה להכלילה ברשימה של עקרונות המלחמה: לצד עקרון הדבקות במשימה רצוי להוסיף את עקרון הדבקות בשאלה.

להלן שאלות לדוגמה שניתן לשאול על שהותנו בלבנון לקראת עימותים דומים בעתיד:

- **תורת הלחימה** – האם משהו לקוי בתורת הלחימה של צה"ל בכל הנוגע לעימות מוגבל נגד אויב אסימטרי? האם יש להכניס שינויים במערכת המפתחת את תורת הלחימה בצה"ל? שאלות אלה נוגעות לכל הזרועות

